

доприносити да се наше црквено Тело непрестано назидавача; а да ће нама назидатељима то бивати и на духовну ползу и охристовљење. К томе, ваља додати чињеницу да ћемо и Пресветој Тројици стално узносити хвалу и славу.

Надамо се да читаоци у додиру са овим надахнутим и животним списима професора Георгиоса Мандзаридиса неће стећи утисак да је писац њиховог *Предговора и Приказа* – док их је читаоцима безрезервно препоручивао –, у најмању руку претеривао. Напротив! Нити ће састављач *Предговора* за ову књигу професора Мандзаридиса и *Приказа* свих осталих његових етиколошко-аскетских текстова променити своје изграђено мишљење о њима и о њиховом цењеном аутору, нити ће текстови овог цењеног аутора икада изгубити своју важност и актуелност у свом доследном везивању за *хришћански еѿос*. Коначно, у свом везивању за *христѿоѿиѿхију* (Христову нарав), хришћани-подвижници ће све више и више попримати саму Христову нарав и Христов дух, живети њима у Цркви и сједињавати се са њим – самим Христом, помоћу светотајинске благодати, и све више и разноврсније окушати Царство Божије.

Давид Перовић

Богдан Лубардић, *Философија вере Лава Шестова: апофатичка деконструкција разума*, Службени гласник – Институт за теолошка истраживања ПБФ, Београд 2010, 541 стр. ISBN 978-86-7405-081-1

Дело Богдана Лубардића *Философија вере Лава Шестова и апофатичка деконструкција разума* састоји се из два главна дела. Први део представља преглед обликовања мисли Шестова из аспекта контекстуализације историјског развоја

његових главних идеја. Разлози за такав методолошки поступак следе из става сâмог Шестова да се увид у филозофске идеје не може постићи без разумевања начина, места, времена и мотивације њиховог настанка. Штавише, Шестов сматра да филозофске идеје немају значење изван историјског контекста њиховог настанка. Тако друштвено-историјска реконструкција оквира настанка одређених идеја треба да коинцидира са реконструкцијом егзистенцијално-персоналних предуслова обликовања идеја одређеног филозофа. Тај методолошки захтев аутор ове књиге применио је на експозицију услова и околности настанка религијско-филозофских идеја сâмог Шестова, историзујући његову филозофију на начин на који је овај то чинио у односу на друге филозофе о којима је писао. *Друѿи* део књиге представља херменеутичку дескрипцију, експликацију и анализу Шестовљеве мисли уз пратећу критичку расправу која се односи на различите облике његовог мишљења и њихову међуповезаност. Притом се овде *криѿика* односи како на Шестовљеву критику филозофије тако и на ауторову критику филозофије Шестова, а што је у целини и у заокруженом облику изнето на крају књиге. Важно ограничење представља то што се аутор ове студије, иако сâм Шестов (нарочито у другој половини свог теоријског живота) системски и фундаментално критикује теологију и хришћанску филозофију, држи првенствено његове критике филозофије. Разлози за то су тројаки. Прво, већ у раном периоду Шестов има идеју конституисања услова могућности религијске филозофије као филозофије посебне врсте. Друго, Шестову није било потребно да посегне за претпоставкама јудеохришћанске мисли у догматском

или конфесионалном смислу како би дошао до конституције услова могућности религијске филозофије. Тиме се процес формирања Шестовљеве мисли показује филозофски разуђенијим, у целини слојевитијим и темељније филозофски заснованим него што се иначе сматра, а што аутор књиге, као и писац ових редова, сматрају доприносом реконтекстуализацији погледа на Шестовљеву филозофију у целини узев. Можемо прво констатовати да су обухватност и исцрпност како примарне тако и секундарне литературе такви да представљају једну библиографску вредност на светском нивоу. Притом аутор у студији научни апарат користи на узоран начин, не пропуштајући ни једну прилику да укаже на места релевантна било за разумевање онога што излаже било за критички однос према томе. Што се структурисаности рада тиче, аутор је пронашао прави начин да слојевиту и разуђену мисао Шестова, с једне стране, изложи на начин тако систематичан да се стиче утисак да је реч о изграђеном филозофском систему, а да се, са друге стране, ништа не изгуби од живости непрекидних метаморфоза карактеристичних за то што Шестов у свакој од својих филозофских фаза није тачно знао шта га чека у наредној. Што се језика којим је материја изложена тиче, важно је то што аутор није остао заробљен Шестовљевим идиомом и што је успео да то што овај говори слободним и врло особеним начином писања изрази разумљивим језиком стандардне филозофске терминологије. У складу с тим, али и још важније, јесте то што је аутор ове студије задржао неопходну дистанцу према томе како се Шестов односи како према онима од којих је трпео инспирацију, тако и према онима које је

критиковао, а да због тога ни најмање није изгубио на ентузијазму којим читаоцу преноси оно што је код Шестова занимљиво, без обзира на начин којим је изложено. Из рада је јасно да Лубардић намерава да прошири истраживање и на Шестовљеву фидеистичку фазу. Међутим, то не значи да ова студија личи на први став неке композиције која без другог става делује мањкаво. Напротив: реч је о заокруженој целини која се тиче оне фазе развоја Шестовљеве мисли која ће са филозофске тачке гледишта многим бити занимљивија, и значајнија од онога што јој следи. Зато је добродошло и оправдано његово истраживање објавити на српском, али то треба учинити и на неком светском језику.

Милош Арсенијевић